

1. Вибрати ремесло або ряд ремесел для проведення дійства;
2. Знайти місце (простір), що відповідає духу ремесла (ймовірність історичної підоснови місця і дії), тобто відродження «пам'яті місця»;
3. Забезпечити майстрів необхідним приладдям та місцем;
4. Щорічність проведення дійства.

Згодом це перетвориться на традиційний фестиваль, увійде до традицій міста та залучить велику кількість туристів до історичного міста Лева.

1. Дживелегов А., Бояджиев Г. *История западноевропейского театра от возникновения до 1789 года.* – М.: Искусство, 1941. 2. *Панорама Средневековья. Энциклопедия средневекового искусства/ Под ред. Р. Бартлетта.* – М.: ЗАО «Интербук-бизнес», 2002. – 336 с. 3. *Проскураков В.І. Архітектура українського театру. Простір і дія.* – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2001. – 563 с. 4. *Турчиняк Ю.Є. Сильові особливості замкових комплексів Східної Галичини XVII–XVIII ст.// Проблемы теории и истории архитектуры Украины: Сб. научн. трудов.* – Одесса, 2003. – №4. – С. 17–20. 5. *Ковальчук Х. І. Архітектурно просторові елементи для проведення громадських заходів і видовищ в епоху середньовіччя та ренесансу// Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». “Архітектура”.* – 2008. – № 632. – С. 118–119. 6. *Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej.* – Lwów, 1929. – С. 1. 7. *Іванов-Костецький С.О. Генеза промисловості Львова у феноменальному часовому, просторовому, дійовому і архітектурному вимірах.* – Харків: ХДАДМ, 3/2008. – №1–2. – С.204–208. 8. *Кісь Я. Промисловість Львова в період феодалізму (XIII–XIX ст.).* – Львів: Вид-во Львівського університету, 1968 – 223 с. 9. *Економічні привілеї міста Львова XV–XVIII ст.: привілеї та статуту ремісничих цехів і купецьких корпорацій / Упор. М. Капраль* – Львів: Піраміда, 2007 – LI с.+816 с. 10. *Кісь Я. Промисловість Львова ...* – С. 62.

УДК 711

Ю.Л. Богданова, Т.І. Кушнір

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну архітектурного середовища

ТЕАТР ЛАНДШАФТУ – ЛАНДШАФТ ТЕАТРУ

© Богданова Ю.Л., Кушнір Т.І., 2009

Розглянуто основні особливості гармонійного проектування середовища садів і парків із використанням театральних-видовищних функцій як сучасного засобу реанімації міських ландшафтів.

In the article there are the basic features of the harmonious planning of environment of gardens and parks are considered with the use theatrical and show functions, as a modern mean of reanimation of the city landscapes.

Постановка проблеми та аналіз останніх наукових досліджень та публікацій

Що таке парк чи сад – зелене будівництво чи частина архітектурного мистецтва? Сади та парки завжди були тісно пов'язаними з соціальним устроєм епохи, філософським світосприйняттям, з культурними та естетичними запитами, з побутом та укладом життя суспільства. Садове мистецтво поєднує в собі різні види мистецтв – садівництво відповідно до кліматичних умов місцевості, архітектуру, живопис, поезію, музику, театр. Ландшафтна композиція міського саду або скверу являє собою систему взаємозв'язків основних його елементів (рослин, рельєфу, водойм, споруд та малих архітектурних форм), об'єднаних спільною просторовою ідеєю. Окрім цього, характерними

особливостями ландшафту, що відрізняють його від інших видів мистецтва і які необхідно враховувати при його проектуванні, є такі:

- при реалізації ландшафтного проекту об'єкт, що реалізується відразу не відтворює креслень, а закладається з перспективою розвитку у далекому майбутньому;
- окрім безпосередньої реалізації, об'єкт вимагає постійного догляду протягом усього свого існування, за відсутності якого початкова ідея автора-проектанта може бути майже повністю знівельованою;
- в різні періоди року об'єкт виглядає по-різному, і це необхідно передбачати у проектних роботах;
- будуючи ландшафти, необхідно враховувати закони перспективи, колористики, ритму, контрастних та нюансних співвідношень, гру світла й тіні та ін.;
- грамотно запроектоване середовище садів та парків, враховуючи вищеперелічені особливості, в певному сенсі може саме нагадувати театр або буквально включати в свої планувальні схеми зелені театри.

У закордонних публікаціях, що стали доступними в Україні лише в роки незалежності (особливо, якщо це перевидання англійських авторів), проектування садів та парків розглядається вже більш скрупульозно, під різними кутами сприйняття проблеми: вибір стилю, планування та композиція, створення структури, вибір малих архітектурних форм, сезонність, колористика, рослини і посадки та ін.

Найпопулярнішим сьогодні автором в галузі ландшафтного дизайну в Україні вважається Джон Брукс [1], який у своїх працях розглядає усі питання, що можуть виникнути при проектуванні різноманітних садів та парків. У радянський період у 1983 році було видано книжку В.Н. Горбачова «Архитектурно-художественные компоненты озеленения городов», яка найповніше розкривала засади проектування міських зелених ландшафтів [2]. Великого значення застосуванню законів та методів проектування садового дизайну надала у своїй книзі «Дизайн вашего сада», випущеній у 2008 році, Л.М. Шультіна [3]. Але, незважаючи на вищеперелічені твори, можна сказати, що фахової літератури на тему проектування ландшафтів на території України сьогодні практично немає.

Формулювання цілі статті

Архітектори та дизайнери, не знайомі з основами ландшафтного проектування, своїми невдалими вирішеннями часто спотворюють природні краєвиди. Тільки вивчення взаємозв'язків явищ природи та життя людини у різні історичні періоди та адаптація вдалих прийомів з минулого у сучасному проектуванні допоможе вирішити проблеми садів та парків та створити відповідне комфортне середовище перебування в них. Для цього необхідно з підвищеною увагою ставитися не тільки до загальної планувальної композиції міських парків та скверів, а й до насичення їх відповідними функціями, як це можна спостерігати в минулих історичних епохах і як це відбувається сьогодні у Європі та усюму світі.

Виклад основного матеріалу

Для того, щоб побудувати ландшафтне середовище на гармонійних засадах, щоб створити сад чи парк як витвір мистецтва, необхідно осягти закони та принципи формування ландшафтних композицій. Історично в садах співіснували різноманітні види мистецтва: живопис, поезія, музика, театр, видовища. Вплив ландшафтних композицій на відчуття людини є складнішим, ніж пейзажний живопис в результаті постійної динаміки змін рослинних об'єктів і стану атмосфери. Методи побудови ландшафтних композицій найподібніші до законів архітектури. Основними з них є єдність та пропорційність складових елементів і всього пейзажу загалом, декоративність форм, споруди, розмір та колір рослинних груп, закони лінійної та просторової перспективи, світлотіньові поєднання, прийоми ритмічної побудови композицій, забезпечення рівноваги та світла. Особливої уваги заслуговують прийоми візуального збільшення простору в історичних садах. Тому, якщо згадати далекую історію, коли керувалися законами гармонійної побудови ландшафтних просторів,

які були і є сьогодні середовищем для експонування інших творів мистецтва, згадуємо об'єкт, що став класичним прототипом для створення подібних садів та парків у Європі та світі – Версальський комплекс у Франції.

Версаль як архітектурно-парковий ансамбль виник не відразу, він не був створений одним будівельником, як багато палаців XVII–XVIII століть, його наслідуючих. З 1661 по 1700 р. Ленотр разом з архітекторами Лево та Мансаром і художником Лебреном за наказом Людовіка XIV створив палацово-парковий ансамбль: з малим парком площею 1738 га та великим мисливським парком площею 6600 га. Ленотр створив ансамбль, в якому природа підпорядковується архітектурі, а сам парк є зв'язуючим елементом між архітектурою та дикою природою навколишніх лісів. Палац є домінантою комплексу. Західний фасад обернений до парку. Простір біля палацу відкритий і оформлений великими партерами. В центрі палацового фасаду розташований водний партер у вигляді двох плоских мармурових басейнів, прикрашених скульптурами, що символізують ріки Франції (площа 1,5 га). Від нього починає свій розвиток головна поздовжня вісь, на якій послідовно розміщені: квітковий партер з фонтаном Латона, Зелений килим, Колісниця Аполлона і Великий канал. Далі перспектива розкривається на круглу площу (Зірка короля) з променями доріг, що сходяться до неї. Вздовж зеленого килима біля стін боскетів, на відстані 30 м розміщені вази та мармурові статуї. Каналом плавали на човнах під час святкувань на воді. Між припалацовою частиною та дорогою, що проходить через Колісницю Аполлона, знаходиться ділянка боскетів. Древа в боскетах висаджували правильними рядами на близькій відстані для створення густого масиву зелені. Боскети в Версалі використовували як зелені зали, призначені для проведення музичних концертів, театральних вистав, танців, ігр та тихого відпочинку. Залежно від призначення, образної ідеї та оформлення кожен боскет отримав назву (Лабіринт, Великий зал, Королівський острів). В центрі масиву на поперечній лінії Великого каналу проходить третя поперечна вісь, яка з півночі замикається ансамблем Великий Тріанон, з півдня – Менажерією.

Павільйон «Колонада» за проектом архітектора Ардуена-Мансара почали будувати у 1685 році і він довго слугував концертним залом. Виконані за ескізами Лебрена фонтани «Осінь» та «Зима» присвячені Бахусу та Сатурну, а фонтани «Весна» та «Літо» – Флорі та Церері. У 1668 році на честь «Великого королівського прийому» на місці фонтанів «Осінь», «Зима» та «Літо» були встановлені тимчасові театри. Найпишнішим з них був театр, споруджений Карло Вігаріні, в якому поставили п'єсу Мольєра та Люллі «Святкування Любові та Бахуса». Зал був розрахований на 1200 місць, сцена 12-метрової ширини була освітлена кришталевими люстрами з трьомастами свічками [4].

У Версалі все підпорядковано строгій закономірності, порядку та симетрії. Але статика архітектурних форм Версаля не означає його внутрішньої застигlosti. Планування парку задумане як щось нерухоме для того, щоб не заважати руху людини. Версальський парк задуманий як статичне середовище для руху глядача. Саме в русі розкривається останній задум планіметричної схеми, яку видно з верхніх балконів.

Мистецтво Версаля має видовищний характер. Воно розкриває своє справжнє призначення саме під час великих урочистостей, коли королівська розкіш проявляється у всій своїй гармонії. Тоді предмет поступається місцем ансамблю, а краса форми – досконалості миті. А. Ленотр уявляв собі сад як зелене місто з широкими вулицями і вузькими провулками. Окремі деталі – це галереї, театри, башти, ворота, колони, тріумфальні арки; в зелених залах «лежали» газонні килими з квітковим малюнком; квітники нагадували мозаїчні підлоги; їх прикрашали вази та фонтани.

Інтерес до Версаля був в Європі винятковим: Версаль був надто грандіозним, його символізм приголомшував, але він являв собою чудовий приклад саду «по-французьки». Всі монархи Європи і навіть за її межами хотіли мати свій Версаль. Ще до завершення його будівництва у 70–80-ті роки XVII ст. почали виникати регулярні сади при королівських палацах: Казерта в Італії, Ла Гранья в Іспанії, Дроттнінгхольм в Швеції, Хет Лоо в Голандії, Хемптонкорт в Англії, Німфенбург, Шарлоттенбург, Сансуссі в Німеччині, Шенбрунн в Австрії. Але жоден з них не перевершив Версаль ні розмахом, ні своїми художніми якостями.

Зараз Версаль – це осінній фестиваль музики бароко, піротехнічні шоу та феєрверки, велике шоу фонтанів та ілюмінації. Це дає змогу і сьогодні збирати значні кошти і утримувати комплекс в

належному стані, чого, на жаль, не існує в Україні. Коли в Інституті архітектури Львівської політехніки у 1989 році виник задум відродити ландшафти терасового парку Підгорецького палацу, саме названі ідеї були взяті за основу. У результаті обмірних практик і попередньо проведеної проектної роботи студентка Ю.Л. Богданова під керівництвом В.І. Проскурякова виконала дипломну роботу під назвою «Архітектурно-просторове, ландшафтно-образне і функціональне вирішення терасних парків Підгорецького палацу з розробкою мобільних елементів ландшафту та архітектурно-просторового середовища».

Рис. 1. Версаль на гравюрі XVIII ст. та сучасний Версаль –осінній фестиваль музики бароко, піротехнічні шоу та феєрверки, велике шоу фонтанів та ілюмінації

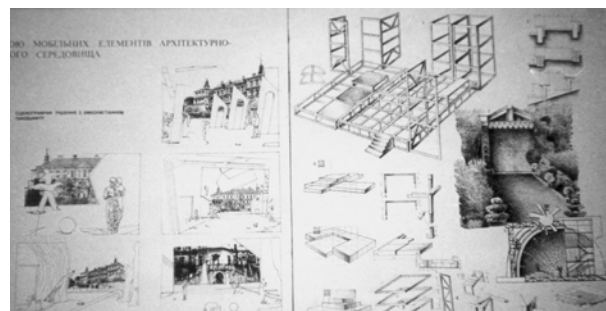
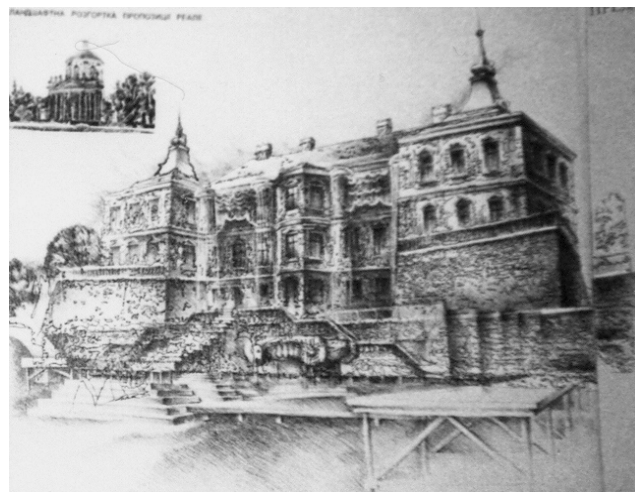
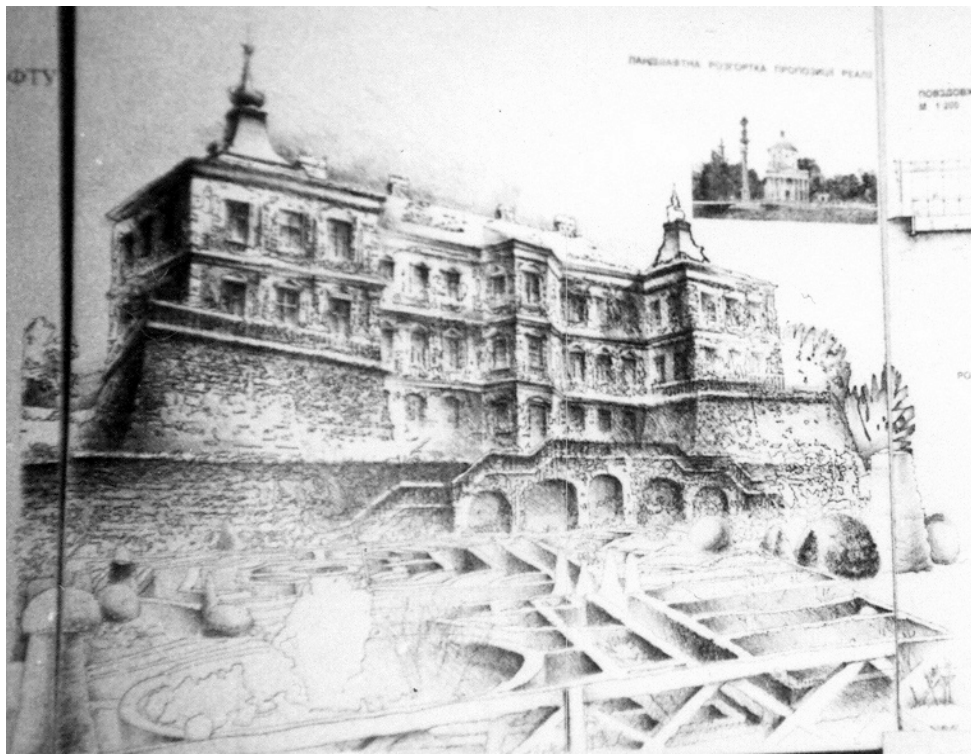

Рис.2. Фрагменти дипломного проекту за темою «Архітектурно-просторове, ландшафтно-образне і функціональне вирішення терасних парків Підгорецького палацу з розробкою мобільних елементів ландшафту та архітектурно-просторового середовища», виконаного Ю.Л. Богдановою під керівництвом проф. В.І. Проскурякова у 1989 р.

Рис. 3. Дипломний проект за темою «Реновація парку Б. Хмельницького у Львові з розробкою видовищних об'єктів і просторів», виконаний у 2005 році студенткою Т. Клюбою під керівництвом професора В.І. Проскурякова та асистента Ю.Л. Богданової

Рис.4. Бакалаврська робота студентки Т. Кушнір, виконана у 2008 році під керівництвом професора В.І. Проскурякова та асистента Ю.Л. Богданової за темою «Дизайн ландшафтно-просторового вирішення та елементів архітектурно-предметного середовища парку культури та відпочинку ім. Б. Хмельницького у Львові»

За незалежності України колишню резиденцію Яна Собеського було передано Картинній галереї, і виникла ідея відновити втрачене середовище з наданням йому нових функцій, які би допомагали отримувати кошти на ремонтні роботи і подальшу експлуатацію об'єкта. Основною

концепцією проекту була ідея нанизати на головну композиційну вісь елементи із замкнутим простором, в яких можуть відбуватися театральні вистави, музичні концерти, поетичні виступи та ін. Верхня тераса Підгорецького парку розглядалася як мобільний ландшафт, який залежно від потреби міг трансформуватися у театральньо-видовищне середовище. Далі – простір вибудовувався частково відкритим – в зелених театральних кулісах (грабових боскетах) мали рухатися портали та декорації. З віддаленням від головної осі насиченість композиції зменшувалася, і регулярний ландшафт ставав повністю відкритим і розчинявся у навколишніх лісах та луках.

Усі вищеперелічені проектні заходи дали змогу задати такий сценарій реконструкції Підгорецької резиденції, який би ґрунтувався не тільки на бюджетних коштах. Сам об'єкт під час експлуатації впродовж свят Івана Купала, Різдва, різноманітних театральних, поетичних та музичних фестивалів віднаходив би кошти на свої потреби завдяки закладенню театральньо-видовищної функції.

У 2005 році на кафедрі дизайну архітектурного середовища студентка Т. Клюба під керівництвом професора В.І. Проскурякова та асистента Ю.Л. Богданової виконала дипломний проект за темою «Реновація парку Б.Хмельницького у Львові з розробкою видовищних об'єктів і просторів». Головна концепція проекту – це побудова театрального простору парку ландшафтними засобами. Окрім цього, методом відродження простору (і пошуку коштів для цього відродження) була прийнята архітектура для видовищ у всіх проявах. Для цього в парку були запроєктовані такі споруди: амфітеатр, літній театр, ландшафтний театр, майданчики та алеї з зеленими кулісами, модернізовано стадіон та кінотеатр.

Амфітеатр – найбільша споруда в парку ім. Б. Хмельницького, що має форму всячого круга – площі для проведення періодичних видовищних заходів. Транспортний рух заглиблений під споруду. Підземний рівень може використовуватися ще й для автомобільних стоянок чи торгових рядів. Ззовні амфітеатр обмежений будівлями інституцій міста. Головний вхід запроєктований від Цитадельної гори, а допоміжні входи – у вертикальних підтримуючих стовпах, які одночасно є опорами для встановлення освітлювальних приладів та музичної апаратури. Вертикальні та горизонтальні елементи споруди планується виконати із скла та бетону.

Літній театр розташований на місці ландшафтного театру, який був запроєктований архітекторами Г.Л.Швецько-Вінецьким та Натальченком ще у 50-ті роки ХХ ст., а тепер є зруйнований. Місця для глядачів вписано у похилий рельєф довкілля. Споруда складається з елементів стаціонарного та мобільного ландшафту. Над місцями глядачів запроєктовано кафе, рекреації, оранжереї та ін.

Ландшафтний театр спроектований на місці зруйнованої літньої естради. Споруда формується сценою, місцями глядачів, кулісами та огороженням у вигляді зелених шпалер та куртин. У цьому театрі також є елементи мобільного ландшафту, які можуть експонуватися у літній період року, а взимку зберігатися в оранжереях, розташованих довкола самого театру.

У 2008 році, у бакалаврській роботі Т. Кушнір, виконаній під керівництвом професора В.І. Проскурякова та асистента Ю.Л. Богданової за темою «Дизайн ландшафтно-просторового вирішення та елементів архітектурно-предметного середовища парку культури та відпочинку ім. Б. Хмельницького у Львові», було детально опрацьовано дизайн аванзони вхідної частини парку та просторів навколо головної осі. Там було запропоновано влаштувати майданчики та алеї з зеленими кулісами, де у святкові дні можна було би проводити театралізовані дійства з невеликою кількістю акторів. У звичайний період експлуатації парку вони відіграють роль затінених майданчиків для тихого відпочинку відвідувачів, де можна заховатися від шуму та спеки. Ці напівзамкнуті регулярні за плануванням простори поступово, у міру віддалення від головної осі, “розчиняються” в оздоблених кольоровими мармуровими підсіпками газонах, обрамлених рядами каштанів та модрин.

Висновки

На кафедрі дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка» кожного року створюються проекти, об'єднані єдиною темою «Дизайн ландшафтів».

Всі ці проекти реального спрямування присвячені реконструкції втрачених територій зелених ландшафтів – таких, як сади і парки Львова та інших міст України. У проектах розглядаються питання озеленення і благоустрою; вони мають на меті завдяки мобільності елементів ландшафту та архітектурно-предметного середовища трактувати зелені зони міст як динамічне середовище для, відзначення різноманітних свят, проведення урочистих подій, фестивалів, шоу та концертів. Робота над об'єктами ведеться спочатку від загальної концепції і надалі – до деталізації окремих елементів єдиного плану або змінюючи тематичний ракурс бачення проблеми території. В багатьох роботах ландшафт розглядається як статичне середовище, в якому відбувається динамічна театральна дія. Тобто ландшафт і театральна дія творять єдиний комплекс як у садах та парках, так і в середовищі вулиць та площ міст та містечок України. Заздалегідь продумане проектне рішення відносно використання міських територій для театральних акцій дасть змогу зберегти зелені насадження міст, які нищать внаслідок стихійного проведення різноманітних шоу, а занепадаючі парки отримують можливість завдяки наданню їм додаткових функцій знайти кошти на власну реконструкцію.

1. Джон Брукс. *Краткая энциклопедия садового дизайна* // Dorling Kindersley Лондон – Нью-Йорк – Сідней – Москва, 2008. – 223 с. 2. Горбачёв В.Н. *Архитектурно-художественные компоненты озеленения городов: Учеб. пособие для художественно-промышленных вузов и архитектурных факультетов.* – М.: Высшая школа, 1983. – 207 с. 3. Шульгина Л.М. *Дизайн вашего сада.* // «Книжный клуб семейного досуга». – Харьков – Белгород, 2008. – 318 стр. 4. Богоява И.О., Фурсова Л.М. *Ландшафтное искусство: Учебник для вузов.* – М.: Агропромиздат, 1988.

УДК 725.82(=411.16)

Б.В. Гой

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну архітектурного середовища

ФЕНОМЕН ЄВРЕЙСЬКОГО ТЕАТРУ В УКРАЇНІ ТА США

© Гой Б.В., 2009

Висвітлено питання розвитку єврейської театральної культури на теренах сучасної України, її впливу на розвиток сучасного американського і світового театального мистецтва, зокрема на розвиток жанру мюзиклу та формування принципів побудови театру мюзикл-холу, а також з'ясовано, яке місце в цих процесах належить давній українській музично-пісенній культурі.

The article is devoted to illumination of question of development of the Jewish theatrical culture at the territory of modern Ukraine and its influence on development of modern American and world theatrical culture.

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень та публікацій

Єврейський театр як феномен культурного життя України став в останні роки об'єктом вивчення для багатьох дослідників і у нашій країні, і у світі [2; 5; 6; 8].

Це обумовлено не лише тим, що ця тема протягом довгого часу була поза увагою вітчизняних дослідників з ідеологічних міркувань. Активізації цього процесу сприяє також і те, що все більше зростає роль новітньої американської культури у світовому масштабі. Це справедливо і щодо театального мистецтва, де все більшої популярності набирає жанр мюзиклу, що зародився і розвинувся у театрах Нью-Йоркського Бродвею, став основним комерційно успішним жанром театрів в Америці й усьому світі, і творцями якого вважають саме єврейських емігрантів, що приїхали до США зі Східної Європи [10].